

Katarzyna Żukrowska

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

WSPÓLPRACA PAŃSTW AZJI W ZAKRESIE POLITYKI MONETARNEJ

1. Wstęp

Regionalne bloki handlowe posługują się modelem integracji wypracowanym w Europie. Tak jest także w przypadku integracji azjatyckiej, gdzie ASEAN na swym listopadowym szczycie w listopadzie 2007 r. zapowiedział utworzenie rynku wewnętrznego do 2020 r. Jeśli plan ten zostanie zrealizowany, to następnym krokiem będzie przyjęcie wspólnej waluty. Kryzys finansowy 2008/2009, który swym zasięgiem objął wszystkie gospodarki świata, można również uznać za czynnik mobilizujący do rozważenia możliwych do zastosowania w Azji rozwiązań dotyczących współpracy finansowej. Autorka artykułu koncentruje się na problemie współpracy w sferze finansowej, starając się odpowiedzieć na pytanie, jak zaawansowana jest współpraca w tej dziedzinie państw azjatyckich, w jakim kierunku zmierza, jakie gospodarki obejmuje swoim zakresem i czego można się w jej ramach spodziewać w przyszłości. Zakłada się, że świat dąży do jednej waluty. Wymaga to stworzenia warunków w skali świata określanych jako OCA (Optimal Currency Area – Optymalnego Obszaru Walutowego¹), a to oznacza liberalizację w czterech sferach kontaktów gospodarczych.

¹ P. Kenan, *The theory of optimal currency areas: An eclectic view*, [w:] *Monetary problems of the international economy*, red. R. Mundell, A. Swoboda, University of Chicago Press, Chicago, USA 1969; R. McKinnon, *Optimum currency areas*, "American Economic Review" 1969, no 53, s. 717-755; R.A. Mundell, *Optimum currency areas*, Columbia University <http://www.columbia.edu/~ram15/eOCATAuru4.html>.

2. Stan współpracy – liberalizacja handlu

Podstawą do współpracy w sferze monetarnej jest współpraca handlowa, która wymusza pewne rozwiązania liberalizacyjne w zakresie transferu kapitału². Państwa regionu azjatyckiego, choć nie jest to jednorodny rynek, zarówno instytucjonalnie, jak i pod względem rozwoju, na co wskazuje podział na podregiony, rozwinęły wymianę handlową między sobą dzięki wymianie handlowej z rynkami państw wysoko rozwiniętych. To właśnie z rynku amerykańskiego, europejskiego czy kanadyjskiego pochodziła większość inwestycji i technologii, które pozwoliły rozwinąć potencjał produkcyjny i wejść z eksportem na rynki państw wysoko rozwiniętych. Tworzony potencjał produkcyjny był jednocześnie czynnikiem silnie stymulującym rozwój wzajemnej wymiany i specjalizację wewnątrzgałęziową w regionie. Rozwiązanie to stworzyło warunki sprzyjające liberalizacji wzajemnej wymiany handlowej w regionie. Potwierdzają to przedstawione statystyki, wskazujące wzrost wzajemnej wymiany wraz ze wzrostem wymiany z rynkami wysoko rozwiniętych państw.

Wymiana wzajemna oraz wymiana z rynkami państw wysoko rozwiniętych stymulowały proces liberalizacji. Na ogół liberalizacja ta postępowała szybciej w ramach regionu niż w kontaktach poza nim. Taka kolejność liberalizacji jest naturalna, gdyż państwa reprezentujące podobny poziom rozwoju są bardziej skłonne do liberalizacji swych kontaktów między sobą niż w relacji z gospodarkami reprezentującymi wyższy poziom rozwoju. Rozwiązanie to ma uzasadnienie w teoriach ekonomicznych i rozwoju³, w mniejszym stopniu odzwierciedla wnioski płynące z dwudziestoletniej praktyki lat 1989-2009. Kolejność otwierania gospodarek miała tu kolosalne znaczenie zarówno dla poprawy konkurencyjności, jak i dynamiki zmian strukturalnych i możliwości pokonywania luki rozwojowej. Doświadczenie z lat 1989-2009 (w tym zwłaszcza polskie) potwierdza strategia Singapuru, który nie czekając na rozwiązania instytucjonalne (bilateralne, regionalne, subregionalne i globalne), podejmował decyzje o otwieraniu swej gospodarki na zasadach autonomicznych (podobnie zresztą, jak czyniły to Estonia czy Polska).

W regionie Azji Wschodniej podpisano 30 porozumień o wolnym handlu. Są to: Strefa Wolnego Handlu ASEAN CER⁴ (2009), Strefa Wolnego Handlu Singapur–GCC⁵ (2008), Japonia–Wietnam EPA⁶ (2008), Japonia–Szwajcaria FTA⁷

² P. Krugman, *Geography of Trade*, MIT Press, Cambridge, USA 1991; B. Balassa, *The Theory of Economic Integration*, Irwin Homewood, USA 1961.

³ M. Allais, *La théorie générale des surplus*, Presses Universitaires de Grenoble (PUG) April 16, 1997.

⁴ CER – Closer Economic Relations – bliższe stosunki gospodarcze (CEP – Closer Economic Partnership – bliższe partnerstwo gospodarcze).

⁵ GCC – Gulf Cooperation Council for the Arab States – Rada Współpracy Państw Arabskich Zatoki.

⁶ EPA – Economic Partnership Agreement (liberalizująca wymianę handlową w 92% w ciągu 10 lat).

⁷ FTA – Free Trade Agreement – strefa wolnego handlu.

Tabela 1. Skumulowane udziały wymiany handlowej rejonów azjatyckich z pozostałymi regionami gospodarki światowej (w %)

Wyszczególnienie	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ASEAN+6	33,7	40,8	40,5	40,6	41,3	42,3	43,0	43,1	42,4	42,4
ASEAN+3	29,4	37,6	37,3	37,1	37,9	38,9	39,2	38,9	37,9	37,6
ASEAN	18,8	24,0	24,7	24,1	24,4	26,6	26,7	27,2	27,1	27,0
Azja Wschodnia 15	43,5	51,9	51,7	51,4	53,5	55,6	55,2	55,6	54,9	52,3
NIC	12,4	16,4	16,0	15,4	15,9	15,6	14,4	14,3	14,8	12,6
UE-15	72,4	70,8	62,3	62,2	62,5	63,0	62,2	60,4	59,5	58,9
UE-25	67,0	67,4	66,8	67,2	67,8	68,5	68,0	66,5	66,1	66,2
SAARC	2,7	3,9	4,0	5,0	4,8	5,6	5,2	5,1	4,8	4,7
MERCOSUR	10,9	19,2	20,3	17,9	13,6	14,7	15,2	15,5	15,8	15,5
NAFTA	37,9	43,1	48,8	49,1	48,4	47,4	46,5	46,0	44,8	43,0

ASEAN+6 – obejmuje ASEAN+ Australię, Indie i Nową Zelandię.

ASEAN+3 – obejmuje państwa członkowskie ASEAN i Republikę Korei, ChRL oraz Japonię.

ASEAN – obejmuje Brunei Darussalam, Kambodżę, Indonezję, Demokratyczną Republikę Laosu, Malesję, Myanmar, Filipiny, Singapur, Tajlandię i Wietnam.

Azja Wschodnia-15 – obejmuje państwa Wschodzące Wschodniej Azji – 14 i Japonię.

Rynki wschodzące wschodniej Azji to ASEAN+3, Hong Kong, ChRL, Tajwan.

NIC – Państwa Nowo Uprzemysłowane (Newly Industrialized Countries) – obejmuje Hongkong, ChRL, Republikę Korei, Singapur, Tajwan.

UE-15 – obejmuje Austrię, Belgię, Danię, Finlandię, Francję, Grecję, Hiszpanię, Holandię, Irlandię, Luksemburg, Niemcy, Portugalię, Szwecję, Włochy i Wielką Brytanię.

UE-25 – obejmuje UE-15+ Cypr, Republikę Czech, Estonię, Litwę, Łotwę, Malte, Polskę, Słowację i Słowenię oraz Węgry.

SAARC (South Asia Association for Regional Cooperation – Południowoazjatyckie Stowarzyszenie Współpracy Regionalnej) obejmuje – Pakistan, Malediwy, Bhutan, Nepal, Bangladesz, Indie i Sri Lanke.

MERCOSUR – obejmuje Argentynę, Brazylię, Paragwaj i Urugwaj.

Źródło: dane dla Tajwanu, ChRL: UN COMTRADE (22.01.2009); Statystyki MFW (15.01.2009).

(2009), Japonia–Brunei FTA (2008), Japonia–Indonezja EPA (2008), Japonia–Filipiny EPA (2008), Maleszja–Pakistan FTA (2008), ChRL–Singapur FTA (2008), ChRL–Pakistan FTA (2008), ChRL–Nowa Zelandia FTA (2008), ASEAN–Japonia CEP (2008), Singapur–Peru FTA (2008), Japonia–Chile FTA (2007), Japonia–Tajlandia EPA (2007), Indie–Tajlandia FTA (2006), USA–Korea FTA (2006), Japonia–Maleszja EPA (2006), ASEAN–Korea FTA (2006), Transatlantycka SEP⁸ (2006), ChRL–Chile FTA (2006), EFTA–Korea FTA (2006), Singapur–Panama

⁸ SEP – Strategic Economic Partnership – liczy obecnie 21 państw (w tym ChRL, USA, Rosję, Japonię, Meksyk, Chile, Wietnam, Filipiny, Singapur, Indonezję, Kanadę, Australię, Tajlandię i Nową Zelandię).

FTA (2006), Korea–Singapur FTA (2006), PTA⁹–D8¹⁰ (2006), Tajlandia–Peru FTA (2005), Singapur–Jordan FTA (2005), Singapur–Indie CEPA (2005), Japonia–Meksyk EPA (2005), Tajlandia–Nowa Zelandia CEPA (2005), Tajlandia–Australia FTA (2005), ASEAN–ChRL FTA (2005), Korea–Chile FTA (2004), USA–Singapur FTA (2004), ChRL–Makao CEPA¹¹ (2004), ChRL–Hongkong CEPA (2004), EFTA–Singapur FTA (2003), Singapur–Australia FTA (2003), ChRL–Tajlandia FTA (2003), Japonia–Singapur EPA (2002), Nowa Zelandia–Singapur CEP (2001), Obszar Wolnego Handlu ASEAN (1993), Laos–Tajlandia PTA (1991), Porozumienie Handlowe Azja–Pacyfik (1976).

Dalsze porozumienia są podpisane lub w procesie negocjacji. Jest ich również 30. Są to porozumienia: ASEAN–India RTIA¹² (do podpisania w 2009), Korea–India FTA (gotowe do podpisania), Korea–Malezja FTA (2009), ASEAN–Australia–Nowa Zelandia FTA, Australia–Korea FTA (2009), India–Malezja CECA¹³ (2008), Korea–GCC FTA (2008), Korea–UE FTA, Nowa Zelandia–Korea FTA (2007), Japonia–Szwajcaria FTA (2008), ASEAN–UE FTA, Singapur–Ukraina FTA (2007), Japonia–Australia EPA (2007), Japonia–Indie EPA (2007), ChRL–SACU¹⁴ FTA (2006), USA–Malezja FTA (2006), Singapur–Peru FTA (2006), Malezja–Chile FTA (2006), ChRL–Islandia FTA (2006), Korea–Meksyk SECA¹⁵ (2006), Japonia–GCC FTA (2006), Indie–Korea CEPA (2006), TPS¹⁶–OIC¹⁷ (2005), Tajlandię–EFTA FTA (2005), ChRL–GCC FTA (2005), Pa-

⁹ PTA – Preferential Tariff Agreement (umowa o preferencjach celnych). Celem jest eliminacja w kontaktach wzajemnych barier taryfowych i parataryfowych. Taryfy powyżej 25% będą zredukowane do 25%, taryfy między 15 a 25% do 15%, między 10 a 15% do 10%. Redukcje te zostaną przeprowadzone w 4 rocznych etapach dla państw rozwijających się i 8 rocznych etapach dla LDC (Less Developed Economies – zgodnie z klasyfikacją WTO).

¹⁰ D-8 – obejmuje 8 państw islamskich: Bangladesz, Indonezja, Iran, Malezja, Egipt, Nigeria, Pakistan i Turcja.

¹¹ CEPA – Closer Economic Partnership Arrangement – Umowa o Bliższej Współpracy Gospodarczej – docelowo zniesienie cel, po ich wstępnej redukcji do 3-20% dla produktów w zależności od ich stopnia wrażliwości i liberalizacja transferu usług.

¹² RTIA – Regional Trade and Investment Area – stworzenie obszaru handlu regionalnego i inwestycji.

¹³ CECA – Comprehensive Economic Cooperation Agreement – Szerokie Porozumienie o Współpracy Gospodarczej – redukcja barier w handlu.

¹⁴ SACU – South African Customs Union – Południowoafrykańska Unia Celna, obejmująca Botswanę, Lesotho, Namibię, RPA i Królestwa Swazilandii.

¹⁵ SECA – Strategic Economic Complementation Agreement – umowa dotycząca liberalizacji wymiany handlowej.

¹⁶ TPS – Trade Preferential System.

¹⁷ OIC – Organization of Islamic Conference. Obejmuje: Bangladesz, Kamerun, Egipt, Gwineę, Iran, Jordanię, Liban, Libię, Malezję, Senegal, Syrię, Tunezję, Turcję, Ugandę i Zjednoczone Emiraty Arabskie.

kistan–Singapur FTA (2005), Pakistan–Indonezja FTA (2005), Malezja–Nowa Zelandia (FTA), Malezja–Australia FTA (2005), Korea–Kanada FTA (2005), USA–Tajlandia FTA (2004), ChRL SACU FTA (2004), BIMSTEC¹⁸ FTA (2004), Japonia–Korea FTA (2003), Kanada–Singapur FTA (2002), Tajlandia–Bahrain FTA (2002), Nowa Zelandia – Hongkong CEP (2001), Nowa Zelandia–Hongkong CEP (2001), Singapur–Meksyk FTA (2008). Równocześnie proponuje się i rozważa możliwość utworzenia stref wolnego handlu kolejnych 21 stref wolnego handlu. Obejmuje to ASEAN+6, Australia–Indonezja FTA, ChRL–Indie FTA, Wschodnioazjatycka FTA, FTA państw szczytu wschodnioeuropejskiego (East Asia Summit FTA), Indie–Indonezja CECA, Indonezja–EFTA FTA, Japonia–Kanada FTA, Korea–UE FTA, Korea–Peru FTA, Korea–MERCOSUR FTA, Korea–RPA FTA, Korea–Tajlandia FTA, Korea–GCC FTA, Malezja–Korea FTA, Pakistan–Filipiny FTA, Pakistan–Tajlandia FTA, ChRL–Korea FTA, ChRL–Korea–Japonia FTA, ChRL–Peru FTA, FTA państw członkowskich Organizacji Współpracy Szanghajskiej (Szanghai Cooperation Organization), Tajlandia–Chile FTA, USA–Brunei FTA, USA–Indonezja FTA, USA–Filipiny FTA, Korea–Peru FTA, Korea–Nowa Zelandia FTA, Pakistan–Brunei FTA.

W Azji Południowej podpisano 16 umów liberalizujących handel, które obecnie są realizowane. Ponadto negocjuje się 18 umów ramowych i 27 umów jest rozważanych oraz poddanych analizie (kilka z nich włącza w proces liberalizacji państwa powstałe z rozpadu byłego ZSRR). W obszarze Oceanu Spokojnego podpisano 13 umów i 9 dalszych jest w procesie przygotowania do podpisania lub negocjacji.

W sumie można stwierdzić, że procesy integracyjne w Azji przebiegają równoległe kilkoma ścieżkami. Pierwsza z nich, najbardziej ogólna, bo obejmująca globalne rozwiązania, to liberalizacja w ramach WTO. Tutaj, po negocjacjach w ramach Rundy Urugwajskiej, obserwuje się wyraźne zahamowanie negocjacji w ramach Rundy z Doha. W pewnym stopniu ten zastój można wyjaśniać tym, że liberalizacja regionalna, subregionalna i bilateralna będzie czynnikiem niezwykle przyspieszającym proces liberalizacji globalnej, jak tylko w pełni ujawni się siła oddziaływania struktur łącznych i wzajemnie na siebie nachodzących, jakimi są utworzone wspólnie strefy wolnego handlu.

Drugą ścieżką jest ścieżka ASEAN, w której organizacja ta odgrywa rolę centrum stymulującego proces liberalizacji. Zawarto tu następujące umowy:

- ASEAN–ChRL FTA TIG¹⁹ (2005 r.), co jest realizowane umową TIS²⁰ (2005 r.) – również w realizacji. Negocjowana jest umowa dotycząca pełnej liberalizacji przepływu kapitału do 2010 r. przez ASEAN+6 i do 2015 r. przez pozostałe państwa członkowskie;

¹⁸ BIMSTEC – Bay of Bengal Initiative for Multi-sectoral Technical and Economic Cooperation.

¹⁹ TIG – Trade in Goods – handel towarowy.

²⁰ TIS – Trade in Services – handel usługami.

- ASEAN–Japonia CEP (porozumienie weszło w życie w grudniu 2008 r. Pełna realizacja zaplanowana jest do 2012 r. TIS i liberalizacja inwestycji rozpocznie się rok po wejściu w życie umowy AJCEP²¹;
- ASEAN–Korea FTA (AKFTA). W trakcie realizacji jest TIG (2006 r.). TIS wszedł w życie w 2008 r. Liberalizacja przepływu inwestycji jest realizowana. W pełni cel ten będzie zrealizowany przez ASEAN+6 do 2020 r.;
- ASEAN–CER FTA (2009). Wymiar Oceanu Spokojnego. Pełna realizacja z ASEAN 2013 r.;
- ASEAN–Indie RTIA (podpisane w 2008 r.). TIS i liberalizacja inwestycji wprowadzona do FTA, podpisanego w 2003 r. Pełna realizacja porozumienia planowana jest na 2012 r. przez państwa ASEAN.

Trzecią ścieżką są umowy bilateralne z państwami ASEAN. Objęły one następujące działania liberalizacyjne:

- ChRL–Singapur FTA (podpisana w 2008 r.);
- ChRL–Hongkong–Taiwan CEPA (w realizacji od 2004 r.);
- Japonia–Singapur EPA (w realizacji od 2002 r.);
- Japonia–Malezja EPA (w realizacji od 2006 r.);
- Japonia–Tajlandia EPA (weszła w życie w 2007 r.);
- Japonia–Filipiny EPA (w realizacji od 2008 r.);
- Japonia–Indonezja EPA (weszła w życie w 2008 r.);
- Japonia–Brunei FTA (weszła w życie w 2008 r.);
- Japonia–Wietnam FTA (podpisana w 2008 r.);
- Korea–Singapur FTA (w realizacji od 2006 r.);
- Korea–Malezja FTA (negocjacje rozpoczną się w 2009 r.);
- Nowa Zelandia–Singapur CEP (w realizacji od 2001 r.);
- Australia–Singapur FTA (w realizacji od 2003 r.);
- Australia–Tajlandia FTA (w realizacji od 2005 r.);
- Tajlandia–Nowa Zelandia CEPA (w realizacji od 2005 r.);
- Australia–Malezja FTA (w fazie negocjacji od 2005 r.);
- Nowa Zelandia–Malezja (w fazie negocjacji od 2005 r.);
- Indie–Singapur CEPA (w realizacji od 2005 r.);
- Indie–Tajlandia FTA (w realizacji od 2006 r.);
- Indie–Malezja FTA (w fazie negocjacji 2008 r.).

Czwartą ścieżkę stanowią bilateralne lub regionalne porozumienia między 6 państwami:

- Wschodnioazjatycka FTA (ASEAN+3, ASEAN+6 FTA i Wspólnota Wschodnioazjatycka East Asian Community – EAC);
- ChRL–Australia FTA (w fazie negocjacji od 2005 r.);

²¹ AJCEP-ASEAN– Japan Comprehensive Economic Partnership.

- ChRL–Nowa Zelandia FTA (weszła w życie w 2008 r.);
- Japonia–Indie EPA (w fazie negocjacji od 2007 r.);
- Japonia–Korea FTA (w fazie negocjacji od 2007 r.);
- Indie–Korea CEPA (w fazie negocjacji od 2006 r.);
- Korea–Australia FTA (negocjacje mają się rozpocząć).

Tak skomplikowana konfiguracja stref wolnego handlu i innych umów liberalizujących wymianę handlową wskazuje na to, że państwa Azji mają duży wpływ jako producenci, eksporterzy, a wcześniej importerzy technologii, kapitału i towarów na liberalizację w skali regionu i świata. Faza postindustrialna rozwoju w gospodarkach wysoko zaawansowanych ma spore znaczenie dla dynamiki procesów liberalizacji, tworzy bowiem warunki do przenoszenia produkcji do państw, gdzie koszty produkcji są niższe, tworząc tam miejsca pracy i równocześnie warunki sprzyjające liberalizacji wymiany (szeroko rozumianej, co obejmuje towary, usługi, przepływ kapitału i siły roboczej). Państwa w fazie postindustrialnej rozwoju są zainteresowane uzyskaniem tantiem za własność intelektualną, eksportowaną na rynki o niższym poziomie płac. Państwa znajdujące się na niższym poziomie rozwoju, chcąc pokonać lukę rozwojową, importują kapitał i technologię, widząc równocześnie interes w otwarciu swoich rynków na import kapitału, *know-how* i dóbr inwestycyjnych. Państwa wysoko rozwinięte, przenosząc przemysł, poszukują rynków zaopatrzenia. Współzależność w tym zakresie jest jednym z warunków sprzyjających liberalizacji. Ma to także znaczenie dla gospodarek reprezentujących niższy poziom rozwoju niż państwa Azji. Obejmuje bowiem swym zakresem również państwa WNP, Ameryki Łacińskiej i Afryki, tworząc warunki do ich rozwoju.

3. Współpraca finansowa państw azjatyckich

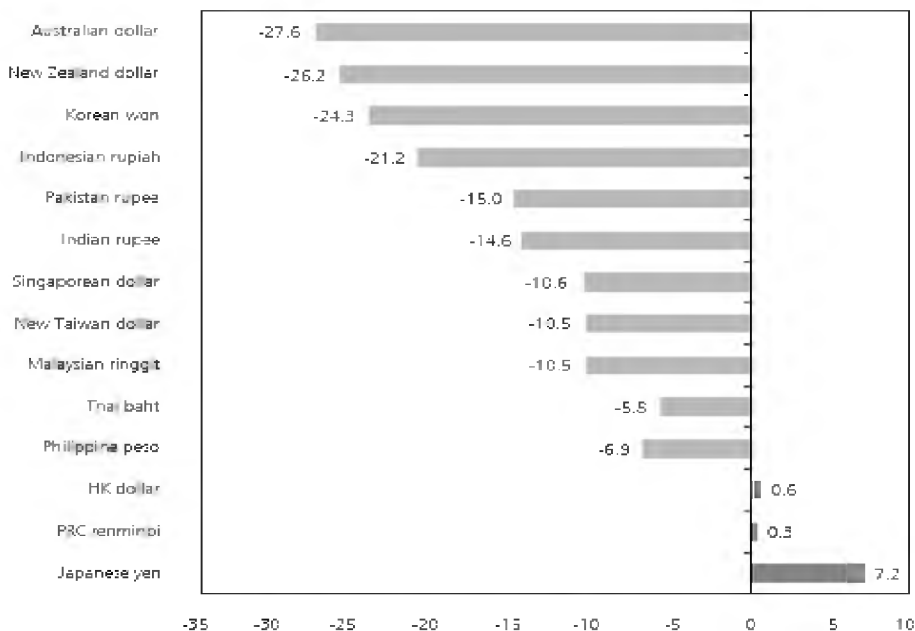
Rynek kapitałowy w gospodarkach reprezentujących niższy poziom rozwoju wymaga rozwinięcia i wprowadzenia rozwiązań gwarantujących kontrolę nad zawieranymi transakcjami, systemem bankowym, rynkiem papierów dłużnych itp. Rozwój w pełni płynnego i bezpiecznego rynku kapitałowego wymaga działań mających na celu wprowadzenie bezpiecznej polityki kursowej, co oznacza spełnienie warunków określonych przez MFW, odnoszących się do wymienialności, reżimu kursowego i stabilności kursu. Rynek kapitałowy wymaga również dobrze działającej infrastruktury, na którą obok stosowanych instrumentów monetarnych i fiskalnych, składają się: prawodawstwo, instytucje, zasady przestrzegania wprowadzonych przepisów, oferty papierów wartościowych, zasady ich wypuszczania przez podmioty państwowe i korporacje. Rozwiązania te mają znaczenie dla płynności rynku kapitałowego. Tworzą warunki dla inwestorów z zagranicy, pozwalając różnicować portfele inwestycji o oferty zagraniczne. Ma to szczególne znaczenie dla stabilizowania rynku finansów światowych, rozkłada bowiem ryzyko i

prowadzi w dłuższej perspektywie do podniesienia konkurencji, a więc wyrównywania się referencyjnych stóp procentowych.

Ogólnie możemy powiedzieć, że rynek kapitałowy państw azjatyckich kształtował się dynamicznie wraz z włączaniem się gospodarek państw regionu do międzynarodowego podziału pracy. Można z praktyki w tej dziedzinie zaobserwować wyraźne etapy tej współpracy. Pierwszy z nich datuje się na lata 70., kiedy to miało miejsce odejście USA od parytetu w złocie w 1971 r., co przyspieszyło międzynarodowe transfery kapitału. Proces ten został zintensyfikowany dodatkowo po 1973 r., po tzw. kryzysie energetycznym, który miał wpływ na konkurencyjność produkcji przemysłowej w tzw. starych państwach uprzemysłowionych i przyspieszył proces industrializacji w tzw. NIC (państwach nowo uprzemysłowionych). Trzeci etap można wyznaczyć na 1997 r., kiedy to większość banków centralnych państw Azji, reagując na kryzys finansowy, była zmuszona przejść na płynny kurs oraz zreformować swoje systemy rachunkowości, bankowości i rynku kapitałowego. Czwarty etap wyznaczyła integracja w ramach ASEAN w różnych konfiguracjach, a więc +3, +6 oraz w najbliższym sąsiedztwie. Etap ten trwał do 2008 r., co obejmowało zaawansowanie współpracy finansowej od 2002 r. po deklarację o tworzeniu rynku wewnętrznego państw Azji. Czwarty etap można łączyć z kryzysem finansowym 2008/2009, kiedy to państwa azjatyckie zaczynają intensywnie reformować swoje rynki kapitałowe i bankowe pod kątem kontroli zawieranych transakcji, wielkości rezerw i intensyfikacji współpracy finansowej w regionie, która może zgrupowane tu państwa ustrzec przed konsekwencjami słabnącego kursu USD, czemu równocześnie towarzyszy słabnięcie wszystkich walut w regionie. Wyjątkiem od tej reguły była lekka poprawa kursu renminbi ChRL (0,3%), dolara hongkońskiego (0,6%) oraz jena japońskiego (7,2%). Reszta walut zdeprecjonowała się między -27,6% (dolar australijski) a -6,9 (peso filipińskie).

Wolny handel to wzmożone transfery finansowe w regionie i spoza regionu na rynek azjatycki, jak i z rynku azjatyckiego na inne rynki. Wysoka konkurencyjność części producentów w regionie oznacza silny przyrost rezerw walutowych. Handel to także intensyfikacja inwestycji, z czym często wiążą się napięcia na rachunku bieżącym bilansu płatniczego²². Intensyfikacja wymiany wzajemnej nakazuje państwom regionu azjatyckiego ścisłą współpracę finansową. Powstało kilka instytucji sprzyjających takim rozwiązaniom. Należą do nich m.in. JFC – Japońska Korporacja Finansowa, ADB – Asian Development Bank, IDB – Islamic Development Bank, IIF – Islamic Infrastructure Fund i inne. Ich zadaniem jest wspieranie zrównoważonego rozwoju, tworzenie gruntu dla idei „aid for trade”, przygotowanie infrastruktury dla rozwoju rynku kapitałowego, umożliwiającego napływ szerszego strumienia kapitału i zmniejszenie ryzyka z tym związanego.

²² M. Allais, *The Role of Capital in Economic Development*, [w:] *The Econometric Approach to Development Planning*, North-Holland, Amsterdam 1965.

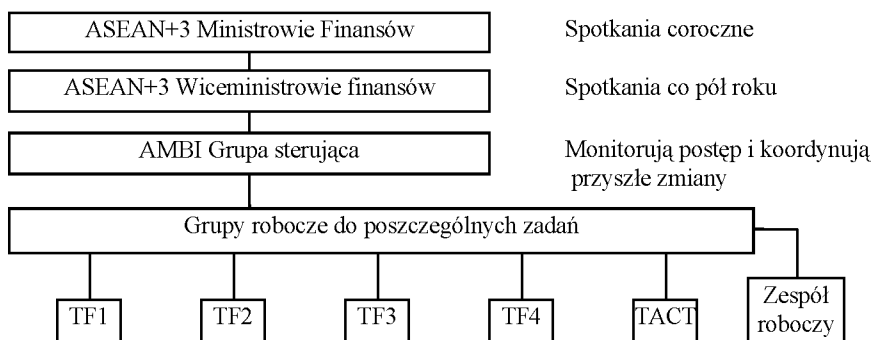
Rys. 1. Regionalne waluty w Azji (1 lipca 2008–31 marca 2009, zmiany wartości kursów w %, ostatnie notowania – styczeń 2009 r.)

Źródło: dane agencji Bloomberg.

Wiele działań podejmowanych w Azji jest nam znanych z doświadczeń europejskiej integracji, a także rozwoju stosunków WE z krajami trzecimi, w tym z Polską w latach 1989-2004. Ośrodkiem stymulującym integrację w Azji jest ASEAN, ważną rolę odgrywa również ASEM. Ilustracją pewnych działań naśladowczych czy stosowania zasady otwartej koordynacji w stosunkach międzynarodowych są działania ASEAN podejmowane w ostatnich latach. Dotyczą one różnej konfiguracji państw. Interesująca może tu być konstatacja, że inicjatywa integracji wychodzi od państw małych i średnich w regionie, jest wspierana przez silne gospodarki, które również objęte są procesami integracji, nie można ich jednak nazwać inicjatorami tego procesu.

Równolegle do decyzji podjętej przez ASEAN w listopadzie 2007 r. w sprawie utworzenia w ciągu 20 lat jednolitego rynku wewnętrznego z czterema swobodami przepływów na wzór europejskiego rynku wewnętrznego (Single European Act, 1987), państwa azjatyckie wprowadziły szereg rozwiązań ułatwiających im dokonywanie wzajemnych transakcji kapitałowych, oznaczające w praktyce większą stabilizację kursów ich walut. Współpraca została podjęta w celu wprowadzenia rozwiązań sprzyjających płynności i dobremu działaniu rynku papierów wartościowych (obligacji) na rynku azjatyckim. W 2003 r., kiedy to wprowadzono

ABMI – Asian Bond Markets Initiative (Azjatycką Inicjatywę Rynku Obligacji) przez ministrów finansów państw członkowskich ASEAN+3 – rynki obligacji denominowanych w lokalnych walutach rozwinęły się zarówno pod względem wartości obrotów, jak i liczby ośrodków wypuszczających obligacje, wzrosła też bardzo różnorodność oferty. Państwa ASEAN przeprowadziły reformy własnych rynków obligacji, ujednolicając zasady wypuszczania obligacji rządowych, jak i upraszczając procedury w tym zakresie dla korporacji oraz procedur sekurytyzacji. Ograniczono również bariery dla przepływu obligacji w skali międzynarodowej. Od 2002 r., kiedy podjęto współpracę w tym zakresie w ramach państw ASEAN, rynek obligacji zwiększył się 2,8 razy. Planuje się dalszy rozwój tego rynku, umożliwiając lokowanie na nim oszczędności. Przyjęty schemat ramowy współpracy w tym zakresie w regionie przedstawiono na rys. 2.

- TF1 – promuje wypuszczanie obligacji denominowanych w lokalnych walutach. Mechanizm gwarancji kredytowych i mechanizm inwestycji. Promocja programu nominalów w azjatyckich walutach. Promocja wypuszczania strukturalnych instrumentów finansowych.
- TF2 – Tworzenie popytu na obligacje denominowane w lokalnych walutach. Tworzenie warunków dla inwestorów instytucjonalnych. Rozwój rynków typu repo. Poszerzanie transakcji transgranicznych. Upowszechnianie informacji na temat rynków kapitałowych.
- TF3 – Poprawa infrastruktury prawnej. Wzmocnienie infrastruktury prawnej i kontroli rynku papierów wartościowych. Tworzenie warunków dla współpracy między ośrodkami narodowymi w regionie – poprawiającymi procedury bankructw, związanych z transakcjami na rynku obligacji i innych papierów wartościowych. Promocja wykorzystania międzynarodowych standardów audytu i rachunkowości.
- TF4 – poprawa infrastruktury na rynku obligacji i papierów wartościowych. Infrastruktury dla zawierania transakcji inwestycyjnych. Podnoszenie płynności rynków obligacji i papierów wartościowych. Poprawa kultury kredytowej. Rozwój usług bankowych na poziomie profesjonalnym.
- TACT – Zespół Koordynujący Pomoc Techniczną.

Rys. 2. Nowe ramy współpracy ABMI (czerwiec 2008 r.)

Źródło: na podstawie The Boao Forum for Asia Annual Report 2008, Boao March 2009.

Tabela 2. Członkostwo państw azjatyckich w inicjatywach współpracy monetarnej i finansowej

Wyszczególnienie	ACD ^a (28)	ACRAA ^b (11)	APEC ^c (21)	ASEAN inicjatywy ^d (10)	ASEAN+3 inicjatywy ^e (13)	ASEM ^f (39)	EMEAP ^f (11)	MFC ^g (14)	SAARC ^h Finance (7)	SEACEN ⁱ (14)	SEANZA ^j (20)
Australia			x				x	x			x
Bangladesz	x	x							x		
Bhutan	x								x		
Brunei Darussalam	x		x	x	x	x		x		x	
Kambodża	x		x	x	x	x					
ChRL	x	x	x		x	x	x	x			x
Hongkong			x				x	x			x
Indie	x	x							x		x
Indonezja	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x
Japonia	x	x	x		x	x	x	x			x
Kazachstan	x										
Korea	x	x	x		x	x	x	x		x	x
Laos	x			x	x	x				x	x
Malezja	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x
Malediwy									x		
Mongolia	x									x	x
Myanmar	x			x	x	x				x	x
Nepal									x	x	x
Nowa Zelandia			x				x	x			x
Pakistan	x	x							x		
Papua Nowa Gwinea			x							x	x
Filipiny	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
Singapur	x		x	x	x	x	x	x		x	x
Sri Lanka	x								x	x	x
Taiwan		x	x							x	
Tajlandia	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x
Wietnam	x		x	x	x	x					

^a ACD (z włączeniem Iranu) – Asia Cooperation Dialogue.

^b ACRAA – Association of Credit Rating Agencies.

^c APEC – Asia Pacific Economic Cooperation.

^d ASEAN inicjatywy – inicjatywy dotyczące kwestii finansowych określane jako Chiang Mai Initiative.

^e ASEAN+3 inicjatywy – Policy Dialogue and Surveillance Processes, co doprowadziło do stworzenia nowego regionalnego instrumentu w zakresie koordynacji polityki monetarnej, tzw. dialogu stabilizacji finansowej w regionie.

^f EMEAP – Executive Meeting of East Asia Central Banks.

^g MFC – Most Favoured Nation Clause – klauzula największego uprzywilejowania – KNU.

^h SAARC Finance – Network of Central Bank Governors and Finance Secretaries of the SAARC Region.

ⁱ SEACEN – South-East Asia central Banks.

^j SEANZA – South-East Asia, New Zealand, Australia.

^k ASEM – Asia–Europe Meeting.

Źródło: H. Kuroda, M. Kawai, R. Mangia, *Infrastructure and regional cooperation*, “Pacific Economic Paper” no 332. Canberra, Tokyo Australia-Japan, Research Center 2007; uaktualnione nowymi wydarzeniami.

Inicjatywy dotyczące współpracy w zakresie polityki monetarnej i fiskalnej są dość liczne w państwach Azji i obejmują swym zasięgiem kraje w regionie w dość różnych konfiguracjach²³. Ta wielość inicjatyw może być podobnie oceniana, jak ma to miejsce w przypadku umów dotyczących liberalizacji wymiany handlowej. I w tym przypadku tworzone są struktury wzajemnie na siebie nachodzące, a więc posiadające elementy (rynk), uczestniczące w większej lub mniejszej liczbie inicjatyw. Można to uznać, z jednej strony, za proces pozwalający każdemu państwu wybrać model rozwiązań pasujący do jego poziomu rozwoju oraz poparcia społecznego dla zastosowanych rozwiązań. Z drugiej jednak strony, można przewidywać, że łączne zbiory będą w przyszłości stanowiły rozwiązanie dopingujące, jeśli nie wręcz przyspieszające inicjatywy w państwach zbyt opieszale wprowadzających zmiany i liberalizację.

Państwa azjatyckie są stopniowo włączane do poszczególnych inicjatyw w regionie. Stan ich aktywizacji w tej sferze w dużym stopniu zależy od zaawansowania procesu dołączania ich gospodarek do głównego nurtu gospodarki światowej. Podjęte inicjatywy mogą prowadzić zarówno do wprowadzenia wspólnej regionalnej waluty, jak i do dołączenia tego rynku do jednej z istniejących walut światowych. Opcja druga jest bardziej prawdopodobna. Niemniej droga prowadząca do tego rozwiązania może być bardzo różna.

4. Podsumowanie

Współpraca państw Azji w zakresie polityki monetarnej przeszła przez kilka wyraźnych etapów, które wyznaczały zarówno polityka integracji w regionie, jak i wydarzenia na scenie międzynarodowej. Poszczególne państwa są w różnym stopniu zaangażowane we współpracę dotyczącą sfery monetarnej. Stopień ich zaangażowania uzależniony jest od zaangażowania danej gospodarki w przemiany pro-rynkowe i liberalizacyjne jej kontakty z otoczeniem międzynarodowym. Można zakładać, że obecny kryzys finansowy jest jednym z ważniejszych czynników przyspieszających współpracę w regionie. Drugim jest stan zaawansowania dotychczasowej współpracy w zakresie liberalizacji wymiany handlowej, usług i przepływu kapitału.

²³ J. Jung, *Regional financial cooperation in Asia: challenges and path to development*, BIS Papers no 42. Regional financial integration in Asia: present and future. www.bis.org/publ/bppdf/bispap42.pdf; S. Kim, L. Jong-Wha, *Real and Financial Integration in East Asia. In China, Asia and New World Economy*, red. B. Eichengreen, C. Wyplosz, Y.C. Park, London, Oxford University Press 2008; E.S. Prasad, R. Rajan, *A pragmatic approach to capital account liberalization*, "NBER Working Paper" 1405 (June) www.hker.org/papers/w14051.pdf.

Literatura

- Allais M., *The Role of Capital in Economic Development*, [w:] *The Econometric Approach to Development Planning*, North-Holland, Amsterdam 1965.
- Allais M., *La théorie générale des surplus*, Presses Universitaires de Grenoble (PUG) April 16, 1997.
- Asian Development Bank (ADB), *Asia Bond Monitor*, Manila, ABD 2009.
- Asian Development Outlook, Manila, ADB 2009.
- Association of Southeast Asia Nations 2009. Joint Media Statement of special ASEAN +3 Financial Ministers Meeting, 22 Feb. 2009, Phuket, Tajlandia.
- Balassa B., *The Theory of Economic Integration*, Irwin Homewood, USA 1961.
- IMF: *Global financial stability report. Market update*, Washington D.C., IMF 2009.
- Jung J., *Regional financial cooperation in Asia: challenges and path to development*, BIS Papers no 42. Regional financial integration in Asia: present and future. www.bis.org/publ/bppdf/bispap42.pdf.
- Kawai M., Wignaraja G., *ASEAN+3 or ASEAN+6: which way forward?* ADB Institute discussion-paper/2007/09/13/2359.asean.3asean6/.
- Kenan P., *The theory of optimal currency areas: an eclectic view*, [w:] *Monetary problems of the international economy*, red. R. Mundell, A. Swoboda, University of Chicago Press, Chicago, USA 1969.
- Kim S., Jong-Wha L., *Real and Financial Integration in East Asia. In China, Asia and New World Economy*, red. B. Eichengreen, C. Wyplosz, Y.C. Park, London, Oxford University Press 2008.
- Krugman P., *Geography of Trade*, MIT Press, Cambridge, USA 1991.
- Kuroda H., Kawai M., Mangia R., *Infrastructure and regional cooperation*, "Pacific Economic Paper" no 332. Canberra, Tokyo Australia-Japan, Research Center 2007.
- Lee J.W., *Patterns and determinants of cross-border financial assets holdings in East Asia*, Working Paper Series on Regional Economic Integration no 13, Manila ADB 2008.
- McKinnon R., *Optimum currency areas*, "American Economic Review" 1969, no 53, s. 717-755.
- Mundell R.A., *Optimum currency areas*, Columbia University <http://www.columbia.edu/~ram15/eO-CATAuru4.html>.
- Prasad E.S., Rajan R., *A pragmatic approach to capital account liberalization*, "NBER Working Paper" 1405 (June) www.hker.org/papers/w14051.pdf.
- Regional economic outlook prospects and ADBs role*, Speech of president Harukiko Kuroda at special ASEAN+3 Financial Ministers Meeting 22 Feb 2009, Phuket, Tajlandia.
- The Boao Forum for Asia Annual Report 2008, Boao, March 2009.
- The Boao Forum for Asia Annual Report 2009. Progress of regional cooperation in Asia amidst the global financial crisis, ADB 2009.
- Żukrowska K., *Currency union and the challenge of global economy*, [w:] *Meeting Global Challenges*, Working Papers Institute of International Business University of Gdansk, 2008a, s. 202-219.
- Żukrowska K., *Chiny i Indie – dwie różne strategie rozwoju*, [w:] *Chiny – Indie. Ekonomiczne skutki rozwoju*, red. K. Kłosiński, Wydawnictwo KUL, Lublin 2008b, s. 25-48.
- Żukrowska K., *Sekwencyjność pogłębiania integracji regionalnej a globalizacja*, [w:] *Regionalizacja globalizacji*, t. 2, red. J. Rymarczyk, W. Michalczyk, KMSG, AE, Wrocław 2008c, s. 570-579.

THE CO-OPERATION OF ASIAN STATES IN THE AREA OF MONETARY POLICY

Summary

Asian states are advanced in liberalizing their trade in goods and services, as well as capital flows. This stage of development requires moving towards more advanced co-operation in monetary policies, what is done in different institutional structures and configurations of participants. The main hub is created in this area by ASEAN, ASEAN+3 and ASEAN+6. Nevertheless, the process does not end on the mentioned groupings and has a strong impact on policies applied also in so-called nearest neighbourhood. Recently, the structures established in the process of liberalizing trade resemble classical spaghetti bowl, what is quickly followed by another bowl embracing states who co-operate in monetary matters. The co-operation in financial and monetary matters can be divided into clear four stages, from which the first is marked by departure from golden standard and energy crisis in 1973, while the last is marked by the 2008/2009 financial crises.